

יז

כא

חַקַּת לֹא יִטְהַר: כָּל־הַנִּגְעַבְמַת בְּנִפְשׁ הָאָדָם אֲשֶׁר־יָמוּת וְלֹא יִתְחַטָּא

אֶת־מִשְׁכַּן יְהוָה טָמֵא וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִיִּשְׂרָאֵל כִּי מִי נִדְּהָ לֹא־זָרַק

כָּב עָלָיו טָמֵא יִהְיֶה עוֹד טָמְאָתוֹ כּוּ: זֹאת הַתּוֹרָה אָדָם כִּי־יָמוּת בְּאֵהָל

כָּג כָּל־הַבָּא אֶל־הָאֵהָל וְכָל־אֲשֶׁר בְּאֵהָל יִטְמָא שְׁבַעַת יָמִים: וְכָל כָּלִי

כֹּד פְּתוּחַ אֲשֶׁר אֵין־צָמִיד פְּתִיל עָלָיו טָמֵא הוּא: וְכָל אֲשֶׁר־יִגַּע עַל־פְּנֵי

הַשָּׂדֶה בַּחֲלֹל־חֶרֶב אוֹ בַמָּת אוֹ־בַעֲצָם אָדָם אוֹ בַקָּבֵר יִטְמָא שְׁבַעַת

כֶּה יָמִים: וְלִקְחוּ לְטָמֵא מִמֶּפֶר שְׂרַפַת הַחֲטָאֹת וְנָתַן עָלָיו מֵיִם חַיִּים

כֹּז אֶל־כָּלִי: וְלִקַּח אֶזוֹב וְטָבַל בְּמַיִם אִישׁ טְהוֹר וְהִזָּה עַל־הָאֵהָל שְׁנִי

וְעַל־כָּל־הַכֹּלִים וְעַל־הַנֶּפְשׁוֹת אֲשֶׁר הִיוּ־שָׁם וְעַל־הַנִּגְעַב בַּעֲצָם אוֹ בַחֲלָל

כִּז אוֹ בַמָּת אוֹ בַקָּבֵר: וְהִזָּה הַטְּהוֹר עַל־הַטָּמֵא בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם

הַשְּׁבִיעִי וַחֲטָאוּ בַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וַכִּבֵּס בַּגְּדָיו וְרַחֵץ בַּמַּיִם וְטָהַר בַּעֲרָב:

כִּח וְאִישׁ אֲשֶׁר־יִטְמָא וְלֹא יִתְחַטָּא וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִתּוֹךְ הַקֹּהֵל כִּי

כִּט אֶת־מִקְדָּשׁ יְהוָה טָמֵא מִי נִדְּהָ לֹא־זָרַק עָלָיו טָמֵא הוּא: וְהִיתָה לָהֶם

לְחַקַּת עוֹלָם וּמִזָּה מִי־הַנִּדְּהָ יַכִּבֵּס בַּגְּדָיו וְהַנִּגְעַב בְּמִי הַנִּדְּהָ יִטְמָא

תרגום אונקלוס

וביומא שביעאה ידפי ואם לא ידי עלוהי ביומא תליתאה וביומא שביעאה לא ידפי כא כל דיקרב במיתא בנפשא דאנשא די ימות ולא ידי עלוהי ית משכנא דיי סאב וישתצי אנשא ההוא מישראל ארי מי אדיותא לא אודריקו עלוהי מסאב יהי עוד סאובתיה ביה כב דא אוריתא אנש ארי ימות במשכנא כל דעלל למשכנא וכל די במשכנא יהי מסאב שבעא יומין כג וכל מן דחספ פתיח דלית מגופת שייע מקף עלוהי מסאב הוא כד וכל די יקרב על אפי חקלא בקטל חרבא או במיתא או בגרמא דאנשא או בקברא יהי מסאב שבעא יומין כה ויסבון לדמסאב מעפר יקידת חטאתא ויתן עלוהי מי מבויע למן כו ויסב אזובא ויטבול במיא גבר דכי וידי על משכנא ועל כל מניא ועל נפשתא די הוו תמן ועל דיקרב בגרמא או בקטילא או במיתא או בקברא כו וידי דכיא על מסאבא ביומא תליתאה וביומא שביעאה וידפיניה ביומא שביעאה ויצבע לבושוהי ויסחי במיא וידפי ברמשא כה וגבר די יסתאב ולא ידי עלוהי וישתצי אנשא ההוא מגו קהלא ארי ית מקדשא דיי סאיב מי אדיותא לא אודריקו עלוהי מסאב הוא כט ותהי להון לקים עלם וידי מי אדיותא יצבע לבושוהי ודיקרב במי אדיותא יהי מסאב

פירוש רש"י

נתחברתי עם אחותי: (כד) על פני השדה. רבותינו דרשו לרבות גולל ודופק, ופשוטו, "על פני השדה", שאין שם אהל, מטמא המת שם בנגיעה: (כז) וחסאו ביום השביעי. הוא גמר טהרתו: (כח) ואיש אשר יטמא וגו'. אם נאמר "מקדש" למה נאמר "משכן" (לעיל פסוק כא) כו', כדאיתא בשבועות (דף טז): (כט) ומזה מי הנדה. רבותינו אמרו שהמזה טהור, וזה בא ללמד שהנושא מי חטאת טמא טמאה חמורה לטמא בגדים שעליו, מה שאין כן בנוגע. וזה שהוציא בלשון "מזה", לומר לך שאינן מטמאין עד שיהא בהן שעור הנזה: והנגע וגו' טמא. ואין טעון כבוס בגדים:

(כא) במת בנפש. ואיזה מת, של "נפש האדם", להוציא נפש בהמה שאין טמאתה צריכה הנזה. דבר אחר, "בנפש" זו רביעית דם: את משכן ה' טמא. אם נכנס לעזרה, אפלו בטבילה, בלא הזאת שלישי ושביעי: עוד טמאתו בו. אף על פי שטבל: (כב) כל הבא אל האהל. בעוד שהמת בתוכו: (כג) וכל כלי פתוח. בכלי חרס הכתוב מדבר, שאין מקבל טמאה מגבו אלא מתוכו, לפיכך אם אין מגופת צמידתו פתולה עליו יפה בחבור "טמא הוא", הא אם יש צמיד פתיל עליו טהור. פתיל. לשון מחבר בלשון ערבי, וכן "נפתולי אלהים נפתלתי" (בראשית כז:ג),

יז

ל עַד־הָעָרִב׃ וְכָל אֲשֶׁר־יַגֵּעַ בּוֹ הַטֹּמֵא יִטְמָא וְהִנֵּפֵשׁ הַנִּגְעָת תִּטְמָא חקת
עַד־הָעָרִב׃

לא וַיָּבֹאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל כָּל־הָעֵדָה מִדְּבַר־צֶן בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן וַיֵּשֶׁב הָעָם צוֹ ב
לב בְּקֹדֶשׁ וַתִּמַּת שָׁם מֵרִים וַתִּקְבַּר שָׁם׃ וְלֹא־הָיָה מַיִם לָעֵדָה וַיִּקְהָלוּ
לג עַל־מֹשֶׁה וְעַל־אַהֲרֹן׃ וַיִּרְבַּ הָעָם עִם־מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ לֵאמֹר וְלוֹ גִּוְעֵנוּ
לד בַּגּוֹעַ אַחֲיֵנוּ לִפְנֵי יְהוָה׃ וְלָמָּה הִבַּאתֶם אֶת־קִהְלֵי יְהוָה אֶל־הַמִּדְבָּר הַזֶּה
לה לָמוֹת שָׁם אֲנַחְנוּ וּבְעֵירָנָא׃ וְלָמָּה הֵעֲלִיתֵנוּ מִמִּצְרַיִם לְהָבִיא אֹתָנוּ
אל־הַמָּקוֹם הָרָע הַזֶּה לֹא מְקוֹם זֶרַע וַתֵּאֲנָה וּגְפָן וְרִמּוֹן וּמַיִם אֵין
לו לְשִׁתּוֹת׃ וַיָּבֹא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן מִפְּנֵי הַקֹּהֵל אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וַיִּפְּלוּ
עַל־פְּנֵיהֶם וַיִּרְא כְבוֹד־יְהוָה אֲלֵיהֶם׃

תרגום אונקלוס

עד רמשא ל וכל די יקרב ביה מטמא יהי מטמא יהי מטמא עד רמשא לא ואתו בני ישראל כל כנשתא למדברא דצין בירחא קדמאה ויטיב עמא ברקס ומיתת תמן מרים ואתקברת תמן לב ולא הוה מיא לכנשתא ואתכנשו על משה ועל אהרן לג ונצא עמא עם משה ואמרו למימר ולוי דמתנא דאחנא קדם יי לד ולמא אעלתון ית קהלא דיי למדברא הדין לממת תמן אנהנא ובעירנא לה ולמא אסקתונא ממצרים לאיתאה יתנא לאתרא בישא הדין לא אתר כשר לבית זרע ואף לא תאנין וגופנין ורמונין ומיא לית למשתי לו ועאל משה ואהרן מן קדם קהלא לתרע משפן זמנא ונפלו על אפיהון ואתגלי יקרא דיי להון

פירוש רש"י

(ל) וכל אשר יגע בו הטמא. הנה שנטמא במת, "טמא": והנפש הנגעת. בו בטמא מת: תטמא עד הערב. כאן למדנו שהמת אבי אבות הטמאה, והנוגע בו אב הטמאה ומטמא אדם. זהו פרושה לפי משמעה והלכותיה: ומדרש אגדה העתקתי מיסודו של רבי משה הדרשן. וזהו: (י) ויקחו אליהם. משלהם. כשם שהם פקרו נזמי הזהב לעגל משלהם, כך יביאו זו לכפרה משלהם: פרה אדמה. משל לכן שפחה שטנף פלטין של מלך, אמרו תבא אמו ותקנח הצואה, כך תבא פרה ותכפר על העגל: אדמה. על שם "אם יאדימו כתולע" (ישעיה א:יח), שהטמא קרוי אדום: תמימה. על שם ישראל שהיו תמימים ונעשו בו בעלי מומין, תבא זו ותכפר עליהם ויחזרו לתמותם: לא עלה עליה על. כשם שפקרו מעליהם על שמים: (יא) אל אלעזר הכהן. כשם שנקהלו על אהרן, שהוא כהן, לעשות העגל, ולפי שאהרן עשה את העגל לא נתנה לו עבודה זו על ידו, שאין קטגור נעשה סגור: (יג) ושרף את הפרה. כשם ששרף העגל: (יד) עץ ארז ואזוב ושני תולעת. שלשה מינין הללו כנגד שלשת אלפי איש שנפלו בעגל. וארז הוא הגבה מכל האילנות, ואזוב נמוד

יז

לז, לח

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: קַח אֶת־הַמַּטֵּה וְהַקְהֵל אֶת־הָעֵדָה אֹתָהּ צַח שלישי 2

לט

וְאֶהְרֵן אֶחִיךָ וּדְבַרְתֶּם אֶל־הַסֵּלַע לְעֵינֵיהֶם וְנָתַן מִיָּמָיו וְהוֹצֵאתָ לָהֶם מַיִם מִן־הַסֵּלַע וְהִשְׁקִיתָ אֶת־הָעֵדָה וְאֶת־בְּעִירָם: וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־הַמַּטֵּה

מ

מִלְפָּנָיִם יְהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּהוּ: וַיִּקְהֲלוּ מֹשֶׁה וְאֶהְרֵן אֶת־הַקְהֵל אֶל־פְּנֵי הַסֵּלַע

מא

וַיֹּאמֶר לָהֶם שְׂמַעוּ־נָא הַמַּיִם הַזֶּה הֵמָּן הַסֵּלַע הַזֶּה נּוֹצֵיא לָכֶם מַיִם: וַיִּרְם

מֹשֶׁה אֶת־יָדָיו וַיַּךְ אֶת־הַסֵּלַע בַּמַּטֵּהוּ פַּעַמַיִם וַיִּצְאוּ מִיָּם רַבִּים וַתִּשְׁתַּף

מב

הָעֵדָה וּבְעִירָם: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אֶהְרֵן צַח

יַעַן לֹא־הֶאֱמַנְתֶּם בִּי לְהַקְדִּישֵׁנִי לְעֵינַי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָכֵן לֹא תָבִיאוּ

מג

אֶת־הַקְהֵל הַזֶּה אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נָתַתִּי לָהֶם: הֲמָה מִי מְרִיבָה אֲשֶׁר־רָבוּ

יח

אֶ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־יְהוָה וַיִּקְדַּשׁ בָּם: וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה ק רביעי ג

מִלְּאָכִים מִקְדָּשׁ אֶל־מִלֶּךְ אָדָם כֹּה אָמַר אֶחִיךָ יִשְׂרָאֵל אֹתָהּ יָדַעְתָּ אֵת

כָּל־הַתְּלָאָה אֲשֶׁר מִצָּאָתָנוּ: וַיִּרְדּוּ אֲבֹתֵינוּ מִצְרַיִמָּה וַנָּשָׁב בַּמִּצְרַיִם

תרגום אונקלוס

לו ומליל יי עם משה למימר לה סב ית חוטרא ואכנש ית כנשתא את ואהרן אחוד ותמללון עם כיפא לעיניהון ויתן מוהי ותפיק להון מנא מן כיפא ותשקי ית כנשתא וית בעירהון לט ונסיב משה ית חוטרא מן קדם יי כמא די פקדיה מ ואכנישו משה ואהרן ית קהלא לקדם כיפא ואמר להון שמעו כען סרבניא המן כיפא הדין נפיק לכוון מנא מא וארם משה ית ידיה ומחא ית כיפא בחוטריה תרין זמנין ונפקו מנא סגיאי ושתיאת כנשתא ובעירהון מב ואמר יי למשה ולאהרן חלף די לא הימנתון במימרי לקדשותי לעיני בני ישראל בכן לא תעלון ית קהלא הדין לארעא די יהבית להון מג אינון מי מצותא דנצו בני ישראל קדם יי ואתקדש בהון א ושלח משה אנגדין מיקם לות מלפא דאדום כדנן אמר אחוד ישראל את ידעת ית כל עקתא די אשכחתנא ב ונחתו אבהתנא למצרים ויתיבנא במצרים

פירוש רש"י

הסלע והוציא, הייתי מקדש לעיני העדה, ואומרים, מה סלע זה שאינו מדבר ואינו שומע ואינו צריך לפרנסה מקום דבורו של מקום, קל וחמר אנו: לכן לא תביאו. בשבועה, כמו: ולכן נשבעתי לבית עלי (שמואל ב: מא), נשבע בקפיצה, שלא ירבו בתפלה על כך: (מג) המה מי מריבה. הם הנזכרים במקום אחר, את אלו ראו אצטגניני פרעה שמושיען של ישראל לוקה במים, לכך גזרו כל הבן הילוד היארה תשליכהו (שמות א: כב): ויקדש בם. שמתו משה ואהרן על ידם, שפשהקדוש ברוך הוא עושה דיין במקדשיו הוא יראוי ומתקדש על הבריות, וכן הוא אומר: נורא אלהים ממקדשיו (תהלים מזמור סו שלנו: לו), וכן הוא אומר: בקרבי אקדש ויקרא ד: ט):

סדר יח (א) אחיך ישראל. מה ראה להזכיר כאן אחוה, אלא אמר לו, אחים אנחנו בני אברהם, שנאמר לו "כי גר יהיה זרעך" (בראשית יב: יג) ועל שנינו היה אותו החוב לפרעו: אתה ידעת את כל התלאה. לפיכך פרש אביכם מעל אבינו, שנאמר "וילך אל ארץ מפני יעקב אחיו" (שם לב: כז), מפני השטר חוב המטל עליהם, והטילו על יעקב:

(לח) ואת בעירים. מכאן שחס הקדוש ברוך הוא על ממונם של ישראל: (מ) ויקהלו וגו'. זה אחד מן המקומות שהחזיק מעט את המרבה: המן הסלע הזה נוציא. לפי שלא היו מכירין אותו, לפי שהלך הסלע וישב לו בין הסלעים כשנסתלק הבאר, והיו ישראל אומרים להם, מה לכם מאיזה סלע תוציאו לנו מים, לכך אמר להם "המרים", סרבנים, לשון יוני שוטים, מורים את מוריהם, המן הסלע הזה שלא נצטוינו עליו נוציא לכם מים: (מא) פעמים. לפי שבראשונה לא הוציא אלא טפין, לפי שלא צוה המקום להכותו, אלא: ודברתם אל הסלע, והמה דברו אל סלע אחר ולא הוציא, אמרו, שמא צריך להכותו כבראשונה, שנאמר: והפית בצור (שמות יג: טו), ונזדמן להם אותו סלע והכהו: (מב) יען לא האמנתם בי. גלה הכתוב שאלולי חטא זה בלבד היו נכנסין לארץ, כדי שלא יאמרו עליהם, כעון שאר דור המדבר שנגזר עליהם שלא יכנסו לארץ, כך היה עון משה ואהרן, והלא הצאן ובקר ישחט (לעיל יז: קשה מזו, אלא לפי שבפסוק חסד עליו הכתוב, וכאן שבמעמד כל ישראל לא חסד עליו הכתוב, מפני קדוש השם: להקדישני. שאלו דברתם אל

יח

ג ימים רבים וירעו לנו מצרים ולאבתינו: ונצעק אל-יהוה וישמע קלנו וישלח מלאך ויצאנו ממצרים והנה אנחנו בקדש עיר קצה גבולך: נעברה נא בארץך לא נעבר בשדה ובכרם ולא נשתה מי באר ה' דרך המלך נלך לא נטה ימין ושמאול עד אשר-נעבר גבולך: ויאמר ו אליו אדום לא תעבר בי פן-בחרב אצא לקראתך: ויאמרו אליו בני-ישראל במסלה נעלה ואם-מימך נשתה אני ומקני ונתתי מכרם ו רק אין-דבר פרגלי אעברה: ויאמר לא תעבר ויצא אדום לקראתו בעם ח כבד וביד חזקה: וימאן | אדום נתן את-ישראל עבר בגבולו ויט ישראל מעליו:

ט, ו יסעו מקדש ויבאו בני-ישראל כל-העדה הר ההר: ויאמר יהוה קא חמישי ט ד א אל-משה ואל-אהרן בהר ההר על-גבול ארץ-אדום לאמר: יאסף אהרן אל-עמיו כי לא יבא אל-הארץ אשר נתתי לבני ישראל על אשר-מיתם את-פי למי מריבה: קח את-אהרן ואת-אלעזר בנו והעל

תרגום אונקלוס

יומין סגיאין ואבאישו לנא מצראי ולאבתינא ג וצלינא קדם יי וקביל צלותנא ושלח מלאכא ואפקנא ממצרים והא אנחנא ברקם קראת דכסטר תחומך ד נעבר כען בארעך לא נעבר בחקל ובכרם ולא נשתי מי גוב בארז מלכא ניזיל לא נסטי לזימנא ולשמאלא עד דנעבר תחומך ה ואמר ליה אדומאח לא תעבר בתחומי דלמא בדקטלין בחרבא אפוק לקדמותך ו ואמרו ליה בני ישראל בארז כבישא נסק ואם מימך נשתי אנא ובעירי ואתן דמיהון לחוד לית פתגם דביש פרגלי אעיבר ז ואמר לא תעבר ונפק אדומאח לקדמותיה בחיל רב ובידא תקיפא ח וסריב אדומאח למשבק ית ישראל למעבר בתחומיה וסטא ישראל מלותיה ט ונטלו מרקם ואתו בני ישראל כל כנשתא להור טורא י ואמר יי למשה ולאהרן בהור טורא על תחום ארעא דאדום למימר יא יתכנש אהרן לעמיה ארי לא יעול לארעא די יהבית לבני ישראל על די סריבתון על מימרי למי מצותא יב דבר ית אהרן וית אלעזר בריה ואסיק

פירוש רש"י

(ב) וירעו לנו סבלנו צרות רבות: ולאבתינו. מכאן שהאבות מצטערים בקבר כשפרענות באה על ישראל: (ג) וישמע קלנו. בברכה שברכנו אבינו "הקל קול יעקב" (בראשית כד:כב), שאנו צועקים ונענים: מלאך. זה משה, מכאן שהנביאים קרואים מלאכים, ואומר "ויהיו מלעבים במלאכי האלהים" (דברי הימים כה:לח): (ד) נעברה נא בארץך. אין לך לעורר על הירשה של ארץ ישראל, כשם שלא פרעת החוב, עשה לנו עזר מעט לעבור דרך ארץך: ולא נשתה מי באר. מי בורות' הנה צריך לומר, אלא כך אמר משה, אף על פי שיש בידינו מן לאכל ובאר לשתות, לא נשתה ממנו, אלא נקנה מכס אכל ומים להנאתכם. מכאן לאכסנאי שאף על פי שיש בידו לאכל יקנה מן החנוני, כדי להנות את אושפיזו: דרך המלך נלך וגו'. אנו חוסמים את בהמתנו ולא יטו לכאן ולכאן לאכול: (ה) פן בחרב אצא לקראתך. אתם מתגאים בקול שהורישכם אביכם, ואומרים "ונצעק אל ה'

יח

יג

אתם הוֹר הָהָר: וְהִפְשַׁט אֶת־אֶהָרֹן אֶת־בְּגָדָיו וְהִלְבַּשְׁתֶּם אֶת־אֶלְעָזָר בְּנוֹ

חקת

וְאֶהָרֹן יֵאָסֶף וּמֵת שָׁם: וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה וַיַּעֲלוּ אֶל־הַר הָהָר

לְעֵינַי כָּל־הָעֵדָה: וַיִּפְשַׁט מֹשֶׁה אֶת־אֶהָרֹן אֶת־בְּגָדָיו וַיִּלְבַּשׂ אֹתָם

אֶת־אֶלְעָזָר בְּנוֹ וַיִּמַּת אֶהָרֹן שָׁם בְּרֹאשׁ הָהָר וַיֵּרֶד מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר

מִן־הָהָר: וַיִּרְאוּ כָל־הָעֵדָה כִּי גֹוע אֶהָרֹן וַיִּכְפוּ אֶת־אֶהָרֹן שְׁלֵשִׁים יוֹם

כָּל בַּיִת יִשְׂרָאֵל: וַיִּשְׁמַע הַכְּנַעֲנִי מִלֶּךְ־עָרֶד יוֹשֵׁב הַנְּגֹב קָב

כִּי בָא יִשְׂרָאֵל דֶּרֶךְ הָאֲתָרִים וַיִּלְחַם בְּיִשְׂרָאֵל וַיִּשָּׁב | מִמֶּנּוּ שָׁבִי: וַיֵּדֶר

יִשְׂרָאֵל נָדָר לַיהוָה וַיֹּאמֶר אִם־נָתַן תַּתֵּן אֶת־הָעַם הַזֶּה בְּיָדִי וְהִחַרְמֹתִי

אֶת־עַרְיָהֶם: וַיִּשְׁמַע יְהוָה בְּקוֹל יִשְׂרָאֵל וַיִּתֵּן אֶת־הַכְּנַעֲנִי וַיִּחַרֶם אֹתָהֶם

וְאֶת־עַרְיָהֶם וַיִּקְרָא שֵׁם־הַמָּקוֹם חֲרָמָה:

תרגום אונקלוס

ואסיק יתהון להור טורא יג ואשלה ית אהרן ית לבושוהי ותלבישנון ית אלעזר בריה ואהרן יתכניש וימות תמן יד ועבד משה כמא די פקיד יי וסליקו להור טורא לעיני כל כנשתא טו ואשלה משה ית אהרן ית לבושוהי ואלביש יתהון ית אלעזר בריה ומית אהרן תמן בריש טורא ונחת משה ואלעזר מן טורא טו וחזו כל כנשתא ארי מית אהרן ובכו ית אהרן תלתין יומין כל בית ישראל יו ושמע כנענאה מלכא דערד יתיב דרומא ארי אתא ישראל ארח מאלליא ואנח קרבא בישראל ושכא מניה שביא יח וקניס ישראל קניס קדם יי ואמר אם ממסר תמסר ית עמא הדין בידי ואגמר ית קרויהון יט וקביל יי צלותיה דישראל ומסר ית כנענאה וגמר יתהון וית קרויהון וקרא שמא דאתרא חרמה ית עמא הדין בידי ואגמר ית קרויהון יט וקביל יי צלותיה דישראל ומסר ית כנענאה וגמר יתהון וית קרויהון וקרא שמא דאתרא חרמה

פירוש רש"י

הימנו, למה ויראו, לפי שהרי מת אהרן. אבל על תרגום "וחזו כל כנישתא" אין לשון "דהא" נופל, אלא לשון "אשר", שהוא מגזרת שמוש "אי", שמצינו "אם" משמש בלשון "אשר", כמו: ואם מדוע לא תקצר רוחי (איוב ד:א), והרבה מפורשים מזה הלשון, "אם חרוצים ימיו" (שם ט:א: יז) וישמע הכנעני. שמע שמת אהרן ונסתלקו ענני כבוד כו, כדאיתא בראש השנה (דף ג). ועמלק מעולם רצועת מרדות לישראל, מזמן בכל עת לפרענות: ישב הנגב. זה עמלק, שנאמר "עמלק יושב בארץ הנגב" (לעיל יב:כט), ושנה את לשונו לדבר בלשון כנען, כדי שיהיו ישראל מתפללים להקדוש ברוך הוא לתת כנענים בידם, והם אינן כנענים. ראו ישראל לבושיהם פלבושי עמלקים ולשונם לשון כנען, אמרו נתפלל סתם, שנאמר "אם נתן תתן את העם הזה בידי": דרך האתרים. דרך הנגב שהלכו בה מרגלים, שנאמר "ויעלו בנגב" (לעיל יב:כב). דבר אחר, "דרך האתרים", דרך התיר הגדול הנוסע לפניהם, שנאמר "דרך שלשת ימים לתור להם מנוחה" (לעיל ט:לג): וישב ממנו שבי. אינה אלא שפחה אחת: (יח) והחרמתי. אקדיש שללם לגבוה: (יט) ויחרם אתהם. בהריגה: ואת עריהם. חרמי גבוה:

(יג) את בגדיו. את בגדי כהנה גדולה הלבישהו והפשיטו מעליו לתתם על בנו בפניו. אמר לו הכניס למערה, ונכנס, ראה מטה מצעת ונר דלוק. אמר לו עלה למטה, ועלה. פשט ידי, ופשט. קמוץ פיד, וקמץ. עצם עיניך, ועצם. מיד חמד משה לאותה מיתה. וזהו שנאמר לו "כאשר מת אהרן אחיך" (דברים כו:ג), מיתה שנתאית לה: (יד) ויעש משה. אף על פי שהדבר קשה לו, לא עכב: (טז) ויראו כל העדה וגו'. כשראו משה ואלעזר יורדים ואהרן לא ירד, אמרו היכן הוא אהרן, אמר להם מת. אמרו, אפשר מי שעמד כנגד המלאך ועצר את המגפה ישלוט בו מלאך המות, מיד בקש משה רחמים והראוהו מלאכי השרת להם מטל במטה, ראו והאמינו: כל בית ישראל. האנשים והנשים, לפי שהיה אהרן רודף שלום ומטיל אהבה בין בעלי מריבה ובין איש לאשתו: כי גוע. אומר אני שהמתרגם "דהא מית" טועה הוא, אלא אם כן מתרגם ויראו "ואתחזיאו", שלא אמרו רבותינו זכרונם לברכה "כיי" זה משמש בלשון "דהא", אלא על מדרש שנסתלקו ענני כבוד, וכדאמר רבי אבהו, אל תקרי "ויראו" אלא "וייראו", ועל לשון זה נופל לשון "דהא", לפי שהיא נתינת טעם למה שלמעלה

יח

כ ויסעו מהר ההר דרך ים סוף לסבב את ארץ אדום ותקצר נפש העם קג ה' ח

חקת

כא בדרך: וידבר העם באלהים ובמשה למה העליתנו ממצרים למות
 כב במדבר כי אין לחם ואין מים ונפשנו קצה בלחם הקלקל: וישלח יהוה
 בעם את הנחשים השרפים וינשכו את העם וימת עם רב מישראל:
 כג ויבא העם אל משה ויאמרו חטאנו כי דברנו ביהוה וכך התפלל
 כד אל יהוה ויסר מעלינו את הנחש ויתפלל משה בעד העם: ויאמר יהוה
 אל משה עשה לך שרף ושים אתו על נס והיה כל הנשוף וראה אתו
 כה וחי: ויעש משה נחש נחשת וישמהו על הנס והיה אם נשף הנחש
 כו את איש והביט אל נחש הנחשת וחי: ויסעו בני ישראל ויחנו באבת:

ששי

תרגום אונקלוס

כ ונטלו מהר טורא ארץ ימא דסוף לאקפא ית ארעא דאדום ועקת נפשא דעמא באורחא כא ואתרעם עמא במימרא דיי ועם משה נצו
 למא אסקתונא ממצרים לממת במדברא ארי לית לחמא ולית מיא ונפשנא עקת במנא הדין דמיכליה קליל כב וגרי יי בעמא ית חיון קלן
 ונכיתו ית עמא ומית עם סגי מישראל כג ואתא עמא למשה ואמרו חכנא ארי אתרעמנא קדם יי ועמד נצינא צלי קדם יי ויעדי מננא
 ית חויה וצלי משה על עמא כד ואמר יי למשה עביד לך קליא ושוי יתיה על את ויהי כל דיתנכית ויחזי יתה ויתקים כה ועבד משה
 חויה דנחשא ושניה על את והוה כד נכית חויה ית גברא ומסתפל לחויה דנחשא ומתקים כו ונטלו בני ישראל ושרו באובות

פירוש רש"י

'שאיין יכול לסבלו' הוא, שאין הדעת סובלתו: (כא) באלהים
 ובמשה. השוו עבד לקונו: למה העליתנו. שניהם שוים: ונפשנו
 קצה. אף זה לשון קצור נפש ומאוס: בלחם הקלקל. לפי שהמן
 נבלע באיברים קראוהו "קלקל", אמרו, עתיד המן הזה שיתפח
 במעינו, פלוס יש ילוד אשה שמכניס ואינו מוציא: (כב) את
 הנחשים השרפים. ששורפים את האדם בארס שניהם: וינשכו את
 העם. יבא נחש שלקה על הוצאת דבה ויפרע ממוציאי דבה, יבא
 נחש שפל המינין נטעמין לו טעם אחד ויפרע מכפויי טובה
 שדבר אחד משתנה להם לכמה טעמים: (כג) ויתפלל משה.
 מכאן למי שמבקשים ממנו מחילה שלא יהא אכזרי מלמחול:
 (כד) על נס. על פלונס שקורין פירקא בלעז, וכן "וכנס על הגבעה"
 (ישעיה יב:ט), "ארים נסי" (שם כ:מג), "שאו נס" (שם ה:כג), ולפי
 שהוא גבה לאות ולראיה קוראו "נס": פל הנשוף. אפלו כלב או
 חמור נושכו היה נזק ומתנונה והולך, אלא שנשיכת הנחש
 ממהרת להמית, לכך נאמר כאן "וראה אתו" ראייה בעלמא,
 ובנשיכת הנחש נאמר "והביט", "והיה אם נשף הנחש את איש
 והביט וגו'", שלא היה ממהר נשוף הנחש להתרפאות אלא אם
 כן מביט בו בכונה. ואמרו רבותינו, וכי נחש ממית או מחיה,
 אלא, בזמן שהיו ישראל מסתכלין כלפי מעלה ומשעבדין את
 לפם לאביהם שבשמים היו מתרפאים, ואם לאו היו נמוקים:
 (כה) נחש נחשת. לא נאמר לו לעשותו של נחשת, אלא אמר
 משה, הקדוש ברוך הוא קוראו נחש ואני אעשנו של נחשת,

(כ) דרך ים סוף. כיון שמת אהרן ובאת עליהם מלחמה זו, חזרו
 לאחוריהם דרך ים סוף, הוא הדרך שחזרו להם כשנגזרה עליהם
 גזרת מרגלים, שנאמר "וסעו המדברה דרך ים סוף" (דברים א:מ).
 וכאן חזרו לאחוריהם שבע מסעות, שנאמר "ובני ישראל נסעו
 מבארית בני יעקן מוסרה שם מת אהרן" (דברים ט:ט), וכי במוסרה
 מת, והלא בהר ההר מת, אלא שם חזרו והתאבלו עליו
 והספידוהו כאלו הוא בפניהם. וצא וברוק במסעות ותמצאם
 שבע מסעות מן מוסרה עד הר ההר: לסבב את ארץ אדום. שלא
 נתנם לעבר בארצו: ותקצר נפש העם בדרך. בטורח הדרך
 שהקשה להם, אמרו, עכשו היינו קרובים לפנס לארץ ואנו
 חוזרים לאחורינו, כך חזרו אבותינו ונשתהו שלשים ושמונה
 שנה עד היום, לפיכך קצרה נפשם בענוי הדרך. ובלשון לעז
 אנקרו "טלו". ולא יתכן לומר "ותקצר נפש העם בדרך" בהיותם
 בדרך, ולא פרש בו במה קצרה. שכל מקום שתמצא קצור נפש
 במקרא, מפרש שם במה קצרה, כגון "ותקצר נפשי בהם"
 (בנבואות זכריה, תרי עשר יט:ח), וכגון "ותקצר נפשו בעמל ישראל"
 (שופטים ח:טז), וכל דבר הקשה על אדם נופל בו לשון קצור נפש,
 כאדם שהטורח בא עליו ואין דעתו רחבה לקבל אותו הדבר,
 ואין לו מקום בתוך לבו לגור שם אותו הצער, ובדבר המטריח
 נופל לשון גודל, שגודל הוא וכבד על האדם, כגון "וגם נפשם
 בקלה ביי" (בנבואות זכריה שם), גדלה עלי, "ויגאה כשחל תצודני"
 (איוב כ:כה). כללו של פרוש, כל לשון קצור נפש בדבר לשון

יח

כז

חקת

וַיִּסְעוּ מֵאֶבֶת וַיַּחֲנוּ בְּעֵי הָעֲבָרִים בְּמִדְבַּר אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי מוֹאָב מִמִּזְרַח

כח, כט

הַשָּׁמֶשׁ: מִשֶּׁם נָסְעוּ וַיַּחֲנוּ בְּנַחַל זָרַד: מִשֶּׁם נָסְעוּ וַיַּחֲנוּ מֵעֶבֶר אַרְנוֹן

אֲשֶׁר בְּמִדְבַּר הַיַּצָּא מִגְּבֹל הָאֱמֹרִי כִּי אַרְנוֹן גְּבֹול מוֹאָב בֵּין מוֹאָב וּבֵין

ל

הָאֱמֹרִי: עַל־כֵּן יֹאמֶר בְּסֵפֶר מִלְחַמַת יְהוָה אֶת־וְהַב בְּסוּפָהּ וְאֶת־הַנְּחָלִים

לא, לב

אַרְנוֹן: וְאֲשֶׁד הַנְּחָלִים אֲשֶׁר נָטָה לְשֵׁבֶת עַר וְנִשְׁעַן לְגְבוּל מוֹאָב: וּמִשֶּׁם

בְּאֶרֶה הוּא הַבְּאֵר אֲשֶׁר אָמַר יְהוָה לְמֹשֶׁה אֶסְף אֶת־הָעָם וְאֶתְנַה לָּהֶם

לג

מִים: אַז יִשְׁרַח יִשְׂרָאֵל קָד ^ו

לד אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת עָלֶי בְּאֵר עֵנֹוּלָה: בְּאֵר חֲפְרוּהָ שְׁרִים כְּרוּהָ נְדִיבִי

תרגום אונקלוס

כז ונטלו מאובות ושרו במגזית עבראי במדברא די על אפי מואב ממדנח שמשא כח מתמן נטלו ושרו בנחלא דזרד כט מתמן נטלו ושרו מעברא דארנון די במדברא דנפיק מתחום אמוראה ארי ארנון תחום מואב בין מואב ובין אמוראה ל על כן יתאמר בספרא קרבין דעבד יי על ימא דסוף וגבורן דעל נחלי ארנון לא וספוד נחליא דמדברין לקבל לחית ומסתמך לתחום מואב לב ומתמן אתיהיבת להון בירא היא בירא די אמר יי למשה כנוש ית עמא ואתן להון מיא לג בכך שבח ישראל ית תושבחתא הדא סקי בירא שבחו לה לה לד בירא דחפרוה וברכביא כרוה רישי

פירוש רש"י

תרגום של שפך אשד, שפך הנחלים, שנשפך שם דם אמוריים, שהיו נחבאים שם. לפי שהיו ההרים גבהים והנחל עמק וקצר וההרים סמוכים זה לזה, אדם עומד על ההר מזה ומדבר עם חברו בהר מזה, והדרך עובר בתוך הנחל, אמרו אמוריים, כשיפנסו ישראל לתוך הנחל לעבור, נצא מן המערות שבהרים שלמעלה מהם ונהרגם בחצים ואבני בליסטראות, והיו אותן הנקעים בהר של צד מואב, ובהר של צד אמוריים היו כנגד אותן נקעים כמין קרנות ושדים בולטין לחוץ, כיון שבאו ישראל לעבור, ונדעזעו ההר של ארץ ישראל כשפחה היוצאת להקביל פני גברתה, ונתקרב לצד הר של מואב, ונכנסו אותן השדים לתוך אותן נקעים והרגום, וזהו אשר נטה לשבת ער, שההר נטה ממקומו ונתקרב לצד מואב ונדבק בו, וזהו ונשען לגבול מואב: (לב) ומשם באר. משם בא האשד אל הבאר. כיצד, אמר הקדוש ברוך הוא, מי מודיע לבני הנסים הללו, המשל אומר, נתת פת לתינוק, הודע לאמו. לאחר שעברו חזרו ההרים למקומם, והבאר ירדה לתוך הנחל והעלתה משם דם ההרוגים וזרועות ואיברים ומוליכתן סביב המחנה, וישראל ראו ואמרו שירה: (לג) עלי באר. מתוך הנחל והעלי מה שאת מעלה. ומנין שהבאר הודיעה להם, שנאמר "ומשם בארה", וכי משם היתה, והלא מתחלת ארבעים שנה היתה עמקם, אלא שירדה לפרסם את הנסים. וכן "אז ישיר ישראל" השירה הזאת נאמרה בסוף ארבעים, והבאר נתנה להם מתחלת ארבעים, מה ראה לכתב כאן, אלא הענין הזה נדרש למעלה הימנו: (לד) באר חפרוה. זאת היא הבאר אשר "חפרוה שרים", משה ואהרן:

לשון נופל על לשון: (כז) בעיי העברים. לא ידעתי למה נקרא שמש עיים, ועי לשון חרבה הוא, דבר הטאוט במטאטא, והעיי"ן בו יסוד לבה, והוא מלשון יעים (לעיל ג:סה), "ויעה ברד" (ישעיה יא:יח): העברים. דרך מעבר העוברים שם את הר נבו אל ארץ כנען, שהוא מפסיק בין ארץ מואב לארץ אמורי: על פני מואב ממזרח השמש. במזרח של ארץ מואב: (כט) מגבל האמורי. תחום סוף מצר שלהם, וכן "גבול מואב", לשון קצה וסוף: מעבר ארנון. הקיפו ארץ מואב כל דרומה ומזרחה, עד שבאו מעבר השני לארנון בתוך ארץ האמורי, בצפונה של ארץ מואב: היצא מגבל האמורי. רצועה יוצאה מגבול האמורי והיא של אמוריים, ונכנסת לגבול מואב עד ארנון שהוא גבול מואב, ושם חנו ישראל ולא באו לגבול מואב, "כי ארנון גבול מואב", והם לא נתנו להם רשות לעבור בארצם, ואף על פי שלא פרשה משה, פרשה יפתח, כמו שאמר יפתח "וגם אל מלך מואב שלח ולא אבה" (שופטים ח:לה), ומשה רמזה, "כאשר עשו לי בני עשו הישבים בשעיר והמואבים הישבים בער" (דברים כ:כח) מה אלו לא נתנום לעבר בתוך ארצם אלא הקיפום סביב, אף מואב כן: (ל) על כן. על חניה זו ונסים שנעשו בה יאמר בספר מלחמת ה', כשמספרים נסים שנעשו לאבותינו, יספרו את זה וזה: כמו את זה, כמו את זה, כמו שיאמר מן יעד ועד, כן יאמר מן זה וזה, והיי"ו יסוד הוא, כלומר את אשר זה והרבה נסים בים סוף: ואת הנחלים ארנון. כשם שמספרים בנסי ים סוף, כך יש לספר בנסי נחלי ארנון, שאף כאן נעשו נסים גדולים, ומה הם הנסים: (לא) ואשד הנחלים.

יח

לֹא הָעַם בְּמַחְקֵק בְּמַשְׁעֲנַתָּם וּמִמְדַּבֵּר מִתְּנָה: וּמִמְתַּנְּה נַחֲלִיאֵל וּמִנַּחֲלִיאֵל חֲקַת
לוֹ בְּמוֹת: וּמִבְּמוֹת הִגִּיא אֲשֶׁר בְּשֹׁדָה מוֹאָב רֹאשׁ הַפְּסָגָה וּנְשַׁקְפָה
עַל-פְּנֵי הַיְשִׁימוֹן:

לז, לח וישלח ישראל מלאכים אל-סיחן מלך-האמרי לאמר: אעברה בארץך
לא נטה בשדה ובכרם לא נשתה מי באר בדרך המלך גלך עד
לט אשר-נעבר גבלך: ולא-נתן סיחן את-ישראל עבר בגבלו ויאסף סיחן
את-כל-עמו ויצא לקראת ישראל המדברה ויבא יהצה וילחם בישראל:
מ ויכהו ישראל לפי-חרב ויירש את-ארצו מארנן עד-יבק עד-בני עמון
מא כי עז גבול בני עמון: ויקח ישראל את כל-הערים האלה וישב ישראל
מב בכל-ערי האמרי בחשבון ובכל-בנתיה: כי חשבון עיר סיחן מלך

תרגום אונקלוס

עמא ספריא בחוטריוהון וממדברא אתיהיבת להון לה ומדאתיהיבת להון נחתא עמהון לנחליא ומנחליא סלקא עמהון לרמתא לו ומרמתא לחיליא די
בחקלי מואב ריש רמתא ומסתכיא על אפי בית ישימון לו ושלח ישראל אזגדין לות סיחון מלכא דאמוראא למימר לה אעבר בארעך לא נסטי בחקל
ובכרם לא נשתי מי גוב בארע מלכא ניזיל עד די נעבר תחומך לט ולא שבך סיחון ית ישראל למעבר בתחומיה וכנש סיחון ית כל עמיה ונפק
לקדמות ישראל למדברא ואתא ליהין ואגיח קרבא בישראל מ ומחיה ישראל לפתגם דחרב וירת ית ארעיה מארנונא עד יובקא עד בני עמון ארי תקיף
תחומא דבני עמון מא וכבש ישראל ית כל קרוי האלין ויתיב ישראל בכל קרוי אמוראא בחשבון ובכל כפרנהא מב ארי חשבון קראת דסיחון מלכא

פירוש רש"י

וכן וישלח משה מלאכים מקדש אל מלך אדום" (לעיל יח:א),
וביפתח הוא אומר וישלח ישראל מלאכים אל מלך אדום וגו'
(שופטים ח:לה), הפתובים הללו צריכים זה לזה, זה נועל וזה
פותר, שמשנה הוא ישראל וישלח ישראל הם משה, לומר לך
שנשיא הדור הוא ככל הדור, כי הנשיא הוא הכל:
(לח) אעברה בארץך. אף על פי שלא נצטוו לפתח להם בשלום
בקשו מהם שלום: (לט) ולא נתן סיחון וגו'. לפי שכל מלכי כנען
היו מעלין לו מס, שהיה שומרם שלא יעברו עליהם גיסות,
כיון שאמרו לו ישראל "אעברה בארץך", אמר להם, כל עצמי
איני יושב כאן אלא לשמרם מפניכם, ואתם אומרים כן:
ויצא לקראת ישראל. אלו היתה חשבון מלאה ויתושין אין כל
בריה יכולה לכבשה, ואם היה סיחון בכפר חלש אין כל אדם
יכול לכבשו, וכל שכן שהיה בחשבון. אמר הקדוש ברוך הוא,
מה אני מטררח על בני כל זאת לצור על כל עיר ועיר,
נתן בלב כל אנשי המלחמה לצאת מן העירות, ונתקבצו כלם
למקום אחד, ושם נפלו, ומשם הלכו ישראל אל הערים
ואין עומד לנגדם, כי אין שם אלא נשים וטף: (מ) כי עז. ומהו
חזקו, התראתו של הקדוש ברוך הוא שאמר להם "אל תצרום
וגו'" (דברים כ:יח): (מא) בנתיה. כפרים הסמוכים לה:

במשענתם. במטה: וממדבר. נתנה להם: (לה) וממתנה נחליא.
כתרגומו: (לו) ומבמות הגיא אשר בשדה מואב. כי שם מת
משה ושם בטלה הבאר. דבר אחר, "כרוה נדיבי העם",
כל נשיא ונשיא כשהיו חונים נוטל מקלו ומושך אצל דגלו
ומחנהו, ומי הבאר נמשכין דרוך אותו סימן ובאין לפני חנית
כל שבט ושבט: במחקק. על פי משה שנקרא מחוקק, שנאמר
"כי שם חלקת מחוקק ספון" (דברים כז:כא). ולמה לא נזכר משה
בשירה זו, לפי שלקה על ידי הבאר. וכיון שלא נזכר שמו
של משה לא נזכר שמו של הקדוש ברוך הוא, משל למלך
שהיו מזמנין אותו לסעדה, אמר אם אוהבי שם אני שם,
ואם לאו איני הולך: ראש הפסגה. כתרגומו "ריש רמתא":
פסגה. לשון גבה, וכן "פסגו ארמנותיה" (תהלים מזמור מז שלנו:יד),
הגביהו ארמנותיה: ונשקפה. אותה הפסגה על פני
המקום ששמו "ישימון", והוא לשון מדבר שהוא שמו.
דבר אחר, "ונשקפה" הבאר "על פני הישימון", שנגנזה
בימה של טבריא, והעומד על הישימון מביט ורואה
כמין כברה בים והיא הבאר, כן דרש רבי תנחומא:
(לז) וישלח ישראל מלאכים. ובמקום אחר תולה השליחות
במשה, שנאמר "ואשלח מלאכים ממדבר קדמות" (דברים כ:כה),

יח

הָאֱמֹרִי הוּא וְהוּא נִלְחַם בְּמִלְחָה מוֹאָב הָרֵאשִׁוֹן וַיִּקַּח אֶת-כָּל-אֲרָצוֹ מִיָּדוֹ

מג

עַד-אֲרֹנָן׃ עַל-כֵּן יֹאמְרוּ הַמְּשָׁלִים בָּאוּ חֲשָׁבוֹן תִּבְנֶה וּתְכוֹנֵן עֵיר סִיחֹן׃

מד

כִּי-אֵשׁ יֵצֵא מִחֲשָׁבוֹן לְהַכֹּה מִקְרִית סִיחֹן אֲכַלְהָ עַר מוֹאָב בְּעַלְי בְּמוֹת

מה

אֲרֹנָן׃ אוֹיֵ-לָךְ מוֹאָב אֲבַדְתָּ עִם-כְּמוֹשׁ נָתַן בְּנֵיו פְּלִיטָם וּבְנֹתָיו בַּשְּׂבִית

מו

לְמִלְחָה אֱמֹרִי סִיחֹן׃ וַנִּירָם אֲבַד חֲשָׁבוֹן עַד-דֵּיבָן וַנִּשְׁעִים עַד-נֶפֶח אֲשֶׁר

מז, מז

עַד-מִידְבָּא׃ וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ הָאֱמֹרִי׃ וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה לְרַגְלֵ אֶת-יַעֲזָר

מט

וַיִּלְכְּדוּ בְּנֵי יִירָשׁ וַיִּירָשׁ [וַיִּירָשׁ] אֶת-הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר-שָׁם׃ וַיִּפְּנוּ וַיַּעֲלוּ דֶרֶךְ

הַבָּשָׁן וַיֵּצֵא עוֹג מֶלֶךְ-הַבָּשָׁן לְקִרְאֹתָם הוּא וְכָל-עַמּוֹ לְמַלְחָמָה אֲדַרְעִי׃

מפטיר

נ וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה אַל-תִּירָא אֹתוֹ כִּי בַיַּדְךָ נִתַּתִּי אֹתוֹ וְאֶת-כָּל-עַמּוֹ

וְאֶת-אֲרָצוֹ וַעֲשִׂיתָ לוֹ כַּאֲשֶׁר עָשִׂיתָ לְסִיחֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר יוֹשֵׁב

נא

בְּחֲשָׁבוֹן׃ וַיָּכּוּ אֹתוֹ וְאֶת-בְּנָיו וְאֶת-כָּל-עַמּוֹ עַד-בִּלְתִּי הַשְּׂאִיר-לוֹ שְׂרִיד

נב

וַיִּירָשׁוּ אֶת-אֲרָצוֹ׃ וַיִּסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּחֲנוּ בְּעַרְבוֹת מוֹאָב מֵעֵבֶר לַיַּרְדֵּן

יט

א ירחו׃

וַיִּרְא בָּלָק בֶּן-צְפּוֹר אֶת כָּל-אֲשֶׁר-עָשָׂה קִו בַּלָּק ה'

תרגום אונקלוס

דְאֱמֹרָאָה הִיא וְהוּא אִגַּח קִרְבָּא בְּמִלְכָא דְמוֹאָב קְדַמָּאָה וַנְּסִיב יַת כָּל אֲרַעְיָה מִיַּדְיָה עַד אֲרֹנָן מַג עַל כֵּן יִירָוּן מִתְּלִיא עוֹלוּ לְחֲשָׁבוֹן תִּתְּבַנִּי וְתִשְׁתַּכְּלַל קִרְתָּא דְסִיחֹן מִד אֲרִי קִידוּם תְּקִיף כְּאֵשׁא נֶפֶק מִחֲשָׁבוֹן עֲבָדִי קִרְבָּא כְּשִׁלְהוּבִיתָא מִקְרַתָּא דְסִיחֹן קִטִּילוּ עִמָּא דְשִׁרוּ בְּלַחֲתִית מוֹאָב כּוּמְרִיא דְפִלְחִין בֵּית דַּחְלָא רְמֵתָא דְאֲרֹנָן מַה וַי לְכוּן מוֹאָבִיא אֲבַדְתוּן עִמָּא דְפִלְחִין לְכַמוֹשׁ מִסַּר בְּנוֹהִי צִירִין וּבְנֹתֵיהָ בְּשִׁבְיָא לְמִלְכָא דְאֱמֹרָאָה סִיחֹן מוּ וּמִלְכוּ פִסְקַת מִחֲשָׁבוֹן עָדָא שׁוּלְטָן מִדִּיבּוֹן וְצִדְיָאוּ עַד נֶפֶח דְסַמִּיךְ עַד מִידְבָּא מוּ וַיִּתֵּב יִשְׂרָאֵל בְּאַרְעֵ אֱמֹרָאָה מַח וּשְׁלַח מֹשֶׁה לְאַלְלָא יַת יַעֲזָר וּכְבִשׁוּ כְּפִרְנָהָא וְתִרְיָד יַת אֱמֹרָאָה דִּי תִמְן מַט וְאַתְּפִנְיָאוּ וְסִלְיִקוּ לְאַרְחַ מִתְּנָן וּנְפִק עוֹג מִלְכָא דְמִתְּנָן לְקִדְמוּתְהוֹן הוּא וְכָל עַמִּיָּה לְאַגְחָא קִרְבָּא לְאַדְרַעִי נ וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה לֹא תִדְחַל מְנִיָּה אֲרִי בַיַּדְךָ מִסְרִית יִתִּיָּה וַיַּת כָּל עַמִּיָּה וַיַּת אֲרַעְיָה וְתַעֲבַד לִיָּה כְּמָא דִּי עֲבַדְתָּ לְסִיחֹן מִלְכָא דְאֱמֹרָאָה דִּי יִתֵּב בְּחֲשָׁבוֹן נֹא וּמַחוּ יִתִּיָּה וַיַּת בְּנוֹהִי וַיַּת כָּל עַמִּיָּה עַד דְלֹא אֲשַׁתָּאר לִיָּה מְשִׁיזִיב וִירִיתוּ יַת אֲרַעְיָה נֹב וּנְטִלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְשִׁרוּ בְּמִישְׁרֵיא דְמוֹאָב מֵעֵבֶר לַיַּרְדֵּן דִּירְחֹא

פירוש רש"י

(מב) והוא נלחם וגו'. למה הצרך לכתב, לפי שנאמר "אל תצר את מואב" (שם ב:ח), וחשבון משל מואב היתה, כתב לנו שסיחון לקחה מהם ועל ידו טהרה לישראל: מידו. מרשותו: (מג) על פן. על אותה מלחמה שנלחם סיחון במואב: יאמרו המשלים. בלעם, שנאמר בו "וישא משלו" (להלן כ:ט): המשלים. בלעם ובעזר, והם אמרו "באו חשבון", שלא היה סיחון יכול לכבשה והלך ושכר את בלעם לקללו, וזהו שאמר לו בלק "כי ידעתי את אשר תברך מברך וגו'" (להלן י:טה): תבנה ותכונן. חשבון בשם סיחון להיות עירו: (מד) כי אש יצאה מחשבון. משכבשה סיחון: אכלה ער מואב. שם אותה המדינה קרוי "ער" בלשון עברי ו"לחית" בלשון ארמי: ער מואב. ער של מואב: (מה) אוי לך מואב. שקללו את מואב שימסרו בידו: כמוש. שם אלהי מואב: נתן. הנותן את בניו של מואב: פליטים. נסים ופליטים מחרב,

וְאֹת בְּנוֹתָיו בַּשְּׂבִית וגו': (מו) ונירם אבד. מלכות שלהם: אבד חשבון עד דיבן. מלכות ועול שהיה למואב בחשבון אבד משם, וכן "עד דיבן", תרגום של "סר" עד, כלומר סר ניר מדיבן. ניר לשון מלכות ועול ממשלת איש, כמו: למען היות ניר לדויד עבדי (מלכים י:ט): ונשים. שי"ן דגושה, לשון שממה. כך יאמרו המשלים, "ונשים" אותם "עד נפח", השמוננום עד נפח: (מח) וישלח משה לרגל את יעזר וגו'. המרגלים לכדוה, אמרו, לא נעשה כראשונים, בטוחים אנו בכח תפלתו של משה להלחם: (נ) אל תירא אתו. שהיה משה ירא להלחם, שמה תעמד לו זכותו של אברהם, שנאמר "ויבא הפליט" (בראשית יא:יג), הוא עוג שפלט מן הרפאים שהכו כדלעמר וחבריו בעשתרות קרנים, שנאמר "רק עוג מלך הבשן נשאר מיתר הרפאים" (דברים ג:יח): (נא) ויכו אתו. משה הרגו, כדאיתא בכרכות בהרואה (דף נד:), עקר טורא בר תלתא פרסי וכו':